

Præste-Epitafler i Hvalsø Kirke.

Ved Vilhelm Bang.

Den lille, men smukke og hyggelige, Hvalsø Kirke ejer langt flere Mindesmærker over Præster end de fleste andre Kirker; og dog skal der i Tidens Løb være gaaet adskillige Ligsten, som fandtes i Kirkegulvet, til Grunde, idet de ved en Restaurering af Kirken bleve borttagne og brugte til Trappesten o. Lign., naturligvis uden at der i Forvejen blev taget nogen Afskrift af dem. De, som nedenfor meddeles, sidde i eller paa Muren, undtagen IV. b. Af dem, der nu ere borte, kunde der vistnok have været adskillige personalhistoriske Oplysninger at hente; men ogsaa de, der endnu findes, give en hel Del Bidrag til at supplere og korrigere det temmelig mangelfulde og unøjagtige Stof i Wibergs Præstehistorie I, S. 705.

Mon det ikke snart er paa Tiden, at der bliver draget Omsorg for, at Afskrifter tages af alle de Mindesmærker, man endnu finder rundt om i vore Landsbykirker?

I.

Symbolvm

D. Christoferi Regnmarchi:

Simpliciter et sine strepitv.

Epitaphion D. Christopherei Michaelis F. Regnmarchii |
Pastoris evangelici in ecclesiis Hvalsø ac | Sarchløse:

collegiiqve Walbvgici præpositi | dignissimi, qvi placide in
vera S. Trinitatis in | vocatione obdormivit XII Calendas
No|vembris Anni Dominici CIO IO VIIIIC.

Christoferus Regnmarch iacet hic, qvi tempore mvltio
Hvalsonici coetvs mysta fidelis erat;
Cvi dabat (et digne) ditio Walbvgica nomen
Præpositi, svmmo sic statvente Deo.
Vidit honorate brvm̄as in præpositvra
Vigenti atqve novem, lvciferosqve dvos.
Jamqve decem lvstris vitæ sine labe peractis
Qvatvor ac annis, menseqve lvnigena
Confestim totvs Letho est absvmptvs acerbo
Fama viget terris, spiritvs astra tenet.

Alivd

Qvo nvmerus anni fatalis ostenditur.
Foetida Præpositi tvmvlvs tegit ossa periti
Regna beata lovis Spiritvs ipse svbit.
Socero Svo Charissimo D. Christofero Michaelis F., Nicolavs
Jani F. Gener Moestiss. P. P.

Wiberg kalder ham Reimark eller Reymarch. Nicolaus
Jani, hans Svigersøn, der satte ham Mindesmærket, er muligvis
den Niels Jensen, der var Sognepræst i Nabopastoratet Soderup
og Eskildstrup.

II.

Jeg er Vein og Sand|hed og Lifvit.

Joh. 14.

(Et lille Billede, forestillende Opstandelsen).

De skulle gaa frem, som have gjort got, til Lifsens Opstandelse.

Joh. 5 Cap.

Et Billede, paa hvilket til venstre 8 voxne Mands-
personer, hvoraf 2 i Præstedragt, og paa samme Side 1 Barn,
samt 1 dødt, vistnok spædt. Til højre 3 Kvinder.

Salige ere de, som døe i Herren, ja Aanden sige, at de
hvile af deris Arbejde.

Apoc. 14 Cap.

Salige | Hr Peder Laurssøn Wolleire var | Her Sognepræst
 37 Aar; og Proust 28 Aar | — Døde 20 April 1659. Æta
 62, og Ellen Thagisdatter Gjerløf. Lefde med hannem 35
 Aar. Døde 25 Febr. 1659. Æta 52. |

Navnet Wolleire, eller Udleire, som hos Wiberg, tyder
 paa, at han skulde være fra Udleire, formodentlig i Alleslev
 Sogn; dog findes ogsaa i Ølstykke Sogn et Udleire. Paa
 Altertavlen i Særløse Kirke staaer hans Navn som Petrus
 Laurent. Lethreus, med Aarstallet 1647. 24 Januar 1620
 immatrikuleredes ved Universitetet Petrus Laurentii Litreus
 fra Roskilde Skole, i Kommunitets Matriklen kaldet Lethræus.
 S. Birket Smith. Kbh. Univ. Matr. I, S. 39.

III.

Hviler Her Neden For Hederlig Oc Dyderig Matrone Anna
 Sophia | Søfrens Datter Luft, Som Lefde | Med Sin Mand
 Her Jørgen Pedersen | Hval Udi 11 Aar, Døde Den 21
 Octobr. | 1683 Udi Sin Alders 34 Aar. Her | Hos Hviler
 oc Tuende Hindis Børn | Peder Jørgensen 18 Uger Oc
 Ellen | Margrete Et Aar Oc 6 Maaneder | Gammel. Gud
 Gifve Dennem En | Ærefuld Opstandelse.

Den Sal. Matronis Daglig Hierte-Such.

Psalm. 130, V. 5.

Jeg Bier Efter Herren, Min Siæl Bier Oc Jeg Haabis Til
 Hans Ord.

Hvem Anna Sophia Luft og hendes Mand Hr. Jørgen
 Pedersen Hval have været, er ikke aldeles klart; men at de
 have hørt til Præstefamilien her paa Stedet, turde være
 sikkert nok. Den paa Epitaftet II omtalte Peder Lauritsen
 Wolleire havde ifølge Wiberg tre Sønner, som bleve Præster,
 1) Hans Pedersen, der 1650 blev hans Kapellan cum spe
 successionis, og efterfulgte Faderen 1659 i Embedet, i hvilket
 han døde 1678; 2) Conrad, der 1653 blev Sognepræst i
 Skuldelev og Selsø, hvor han døde 1682; 3) Jørgen, som
 1687 blev personel Kapellan og 1689 Sognepræst i Snodstrup,
 død 1715. Han blev (Wiberg III, 149) 1689 gift med

Bryggerdatteren fra Kjøbenhavn Anna Clausdatter Olrog. Men efter al Sandsynlighed har hun været hans anden Hustru, hvem han har ægtet, efter 1672—83 at have været gift med Anna Sophia Sørensdatter Luft. Formodentlig er det ham, som i Univ.-Matr. (S. Birket Smith I, S. 334) er dimitteret fra Roskilde 1666 under Navnet Georgius Valsovius; og det kunde ligeledes passe, at han var bleven gift 1672; Præst har han været, siden han her tituleres „Hr.“. Men hvorledes kommer hans Hustru til 1683 at blive begravet i Hvalsø? Muligvis kan den ældre Broder Hans have været saa skrøbelig, at han, skjøndt en ung Mand, har maattet tage sin Broder til Kapellan. Men Hr. Hans døde allerede 1678 og efterfulgtes af Hr. Esbern Madsen; at Hr. Jørgen med Familie skulde være bleven gaaende som halvvejs Inventarium i Præstegaarden, indtil han 1687 blev Kapellan i Snodstrup, synes lidt underligt, med mindre Hr. Esbern Madsen paa en eller anden Maade har været knyttet til Familien. Men dette hele Spørgsmaal er uklart.

IV. a (i Muren).

Øverst, omkring et Billede forestillende Opstandelsen:

Himlens Glæde har jeg nu vundet,
For Guds Børn en Frelse fundet.

At lefve er mig Christus, og at døe en Baade.

Epitaphium.

Her neden for hviler den velærværdige og | høylærde Guds
Mand salig Her Anders Pedersen | Hald som var fød til
Verden i Roeskilde A^o 1666 af ær | lige ægte Forældre og
bleu Sognepræst her for | Hvalsøe og Sercheløse Menig-
heder A^o 1694, same Aar kom | han i Ægteskab med den
hederborne Jumfru Kirsen(!) O | lufsdatter Huulegaard. Med
hende aulede hand 8 Børn | 5 Sønner og 3 Døttre, af
hvilke nu sorgelig lever 2 Sø | ner og 2 Døttre. Samme
Hans kiære Hustru levede med | hannem til Aar 1706, da
hun ved en salig Død hensof i Her | ren og hviler hos
sin Hosbonde, Hvorefter hand Aar 1707 blef samled i

Ægteskab med den hederborne Jomfru | Apolone Marie
Stendorph, som føde ham 5. Børn, 2 Søn | ner og 3
Døttre, hvilke alle med deris Høybedrø | vede Moder sørgelig
igienlever. A^o 1725 d. 4. Januar | bortkaldede Gud hannem
ved Døden fra sit Embede | hvilket hand troligen forestoed
i 31 Aar. Gud give | hannem en glædelig Opstandelse.
J. Skrøder Fecit.

Graf-Skrift.

Dydens Krans De Bar I Livet,
Seier Krans I Dødens Strid,
Ære Krans Har Gud Nu Givet
Dem Et Ziir Til Evig Tid.

Stamtavle over Hr. A. P. Halds Efterkommere er udgivet af F. E. Hundrup som Tillæg til „Lærerstanden ved Viborg Cathedral-Skole“ i Program fra Viborg 1875; blandt disse er nuværende Biskop H. V. Sthyr, der er Sønnensøns Dattersøns Søn af Hr. A. P. Hald og hans første Hustru, Kirsten Olufsdatter Hulegaard, som rimeligvis stammede fra Hulegaard i Alleslev Sogn. Om A. P. Hald og hans anden Hustru findes endnu et Minde i Hvalsø Præstegaard, nemlig en Bjælke med deres Navne, og Aarstallet 1712 midt imellem. Den er nu Stolpe ved en Vognport, men har formodentlig fra først af siddet over Hovedindgangsdøren paa Stuehuset. Indskriften havde i umindelige Tider været overkalket og var gaaet fuldstændig ud af Bevidstheden, indtil den for et Par Aar siden ved et rent Tilfælde fremdroges for Lyset.

IV. b (i Gulvet).

I Hjørnerne af Ligstenen en Blomst, foroven et Timeglas, forneden et Dødningehoved.

Her Under Hviler Dend Fordum | Velærværdige Vellærde
Mand, Nu Salig Hos Gud | Hr. Anders Pedersen Hald, |
Fød i Roeskilde 1667 Den 6 Sept. | Sogne-Præst Til Hvalsø
Og Serløse Menigheder | I 32 Aar | Levede I Ægteskab
Med Sin Første Hustru | Kirsten Huulegaard | I 12 Aar
Og Aulede 5 Sønner Og 3 Døttre | I Sit Andet Egteskab

Med | Sin Hustru | Apollone Marie Stendorph | I 18
 Aar Og Aulede 2 Sønner og 3 Døttre | Døde 1725 D. 4
 Jan., I Sin Alders 58 Aar, | Dan. 12 C. 3 V. | De Som Lære
 Andre Skal Skinne | Som Himmels Skin.

Denne Steen Er Af Enken Bekostet.

Her er et Par Uoverensstemmelser med det, som meddeles paa Epitafler; ifølge dette er han født 1666, her staaer 1667; men unøjagtigt er det, naar her staaer, at han var Præst i 32 Aar; han var det kun, som Epit. meddeler, i 31 Aar, og det endda knebent nok, idet der if. Wiberg manglede 2 Dage.

V.

Servat Jehova Svos. Ps. 31, 24.

Her neden hviler til den store opreisnings dag
 Velærværdige Hæderlige og Høylærde guds Mand

Hr. Søfren Jacobsen,

Forhen i næsten 20 aar en trofast sølesørger for 3 Meenigheder,

Først for Seyerøe, sidst for Hvalsøe og Særløse,
 Fød i Kiøbenhavn d. 11 Decbr. 1692, døde i Hvalsøe d.
 12 Junij 1744.

Hand var | I sit Embede en Retsindig Paulus, | I sit Levnet
 en ret Jacobs Søn og Israelit uden Sviig, | I guds Frygt
 lige saa Exemplarisk som Alvorlig, | I Omgængelse lige
 saa Redelig som Behagelig, | I hiertelaug lige saa veldædig
 som vennehold. |

Hand var

En Fader for mange, skønt aldrig Fader til Nogen | Saa
 hands dyder var modnere end Hands Alder, | Thi hand
 opnaaede kun 51 Aar og 6 Maaneder. | Alle uden hand
 selv, meente hand døde fortilig | Hands venner Beklager
 Hands død, | Men meest Hands Høybedagede Moder | Og
 Hands Høysørgende og Elskværdige Hustrue | Mad^{me} Anna
 Ingeborg Lauenstein, | Som efter 19 Aars (6 uger mindre)

fornøjelig ægteskab | I Christelig Tro og mange Dyder |
 Sukker for den længste tiid at samlis igien med | Sin
 afdøde i dend uforanderlige Glæde. |

Staa vandrings Mand og Betænk,
 At Gud i saa onde en verden Har
 Nogle Fromme:

At Herren bevarer Sine Troende. Ps. 31, 24.

I Livet, deres Fødder at de ey Snuble. 1 Sam. 2, v. 9.
 I døden, deres beene, at der ikke eet Forkommer. Pr. 34, 21.

VI.

Vilhadi Gamborgii

nomarchiæ Voldborg præpositi | atqve religionis | ad ædem
 Hvalsoeensem & | Særloes: interpretis | sanctissimi viri et
 integerrimi | quid quid mortale fuit | brevi hoc tvmvlo con-
 ditvm est. | Natvs Erat In Siellandia | ipsis calendis Januarii
 A. C. MDCCX | foelix XXII ann. conjvgio | lectissimæ virginis. |

Bodildæ Christinæ Hald,

cvivs præreptæ sibi | hic quoque tvmvlvs ossa habet |
 vixit annos LXIV menses X & dies XV, | tres liberi Canvtvs,
 Andreas & | Apollonia, hev soli ex novem | illi svperstites
 pii & grati | animi monvmentvm patri | optvmo & indvl-
 gentissimo | cvm Lacrymis posvere | Sit illi terra levis
 precare | lector & vale. |

Der staaer paa Epitafiet, at Bodil Christine Hald blev
 LXIV (altsaa 64) Aar gammel; dette maa aabenbart være
 en Fejltagelse for XLIV (44). Hun døde if. Wiberg 14
 Febr. 1762, var altsaa født 1717; Hundrup har ikke hendes
 Fødselsaar i Stamt. over Familien Hald, men sætter hende
 som det ottende af Hr. Anders Pedersen Halds efterlevende Børn.
 Foruden V. Gamborgs tre Børn, der omtales paa Epitafiet, Knud,
 Anders og Apollonia, nævnes hos Gjessing (Jubellærere 2, I,
 S. 189) endnu en Datter Frederikke Lovise, der døde 1765
 efter 1763 at være bleven gift med Anders Dinesen, Byfoged
 og Raadmand i Roskilde samt Birkedommer i Bistrup Birk. —

Sønnen Anders Gamborg (se Biogr. Lex. V., 558 ff.) blev født 1753 og døde 1833, i en Del Aar Professor i Filosofi ved Københavns Universitet og Regentsprovst; vistnok en meget brav og retskaffen Mand, men tillige et ikke saa lille Stykke af en Særling; i hvert Tilfælde havde han adskillige ganske løjerlige Indfald. Saaledes fremkom han 1800 med „Forslag til at forbedre Fuglenes Sang i vore Skove“; dette skulde iværksættes ved, at man lod Spurveæg udruge ved Kanarifugle, der da skulde tage sig af Ungernes Opdragelse og Undervisning, og „ved saadan Forædling“, mente han, „turde vore gemene Graaspurve med Tiden stikke Kanarifuglen ud“. Der er endnu i Hvalsø Præstegaards Have to meget store Kirsebærtræer, i hvilke om Sommeren Spurve og andre Himlens Fugle leve højt; de ere et Par Alen over Jorden henved tre Alen i Omfang, og efter Kyndiges Mening maa de anslaaes til at være mindst halvtredie hundrede Aar gamle, maaske endog henved tre hundrede. I hvert Fald have de allerede i Anders Gamborgs Barndom været ærværdige Veteraner paa mindst hundrede Aar; og det er nok muligt, at det har været i deres Skygge, at den lille Anders Gamborg har faaet den første Tanke om at forbedre Fuglesangen.

I Wibergs Præstehistorie hedder det, at der over Villads Gamborgs Eftermand Christian Brabrand (fra 1774 til sin Død 1803) er en Ligsten i Kirketaarnet; dette passer ikke længere; Stenen er borte, og Stumper af den ligge i et Hjørne af Kirkegaarden. Forøvrigt have Hr. Chr. Brabrand's Efterfølgere i Embedet ingen særlig Grund til med synderlig Velvillie eller Taknemmelighed at mindes ham, da han skal være Skyld i, at Hvalsø Sogns Præstetiende er saa ringe. Dette gik saaledes til: Da i hans Embeds-tid Vederlaget for Kirke- og Præstetiende skulde fastsættes, ejedes Sonnerupgaard i Hvalsø Sogn med Hvalsø Kirke og dennes Tiende (nu under Baroniet Zeuthen, Tølløse) af hans Broder Konferentsraad, Landsdommer Frederik Brabrand; denne traf da den Aftale med Præsten, at han for en Betaling af nogle tusinde Daler skulde sørge for, eller dog finde sig i, at Præstetienden blev sat saa lavt som muligt, og Kirketienden saa meget desto højere; ved denne Transaktion vandt Pastor Brabrand for sit Vedkommende, Præstekaldet tabte for bestandig, medens Godset steg i Værdi. Sic fabula refert.
